

תקציר ההרצאה: "ראש השנה לספירת הזמנים היהודית"

ד"ר ניר מן

ראש השנה עומד בסימנה של ספירת הזמנים.

ספירת הזמן הייתה מקדמת דנא מופקדת בידי השלטון או בידי כוהניו, ועברה תמורות רבות בתולדות התרבות האנושית ובדברי ימי ישראל מסיפור הבריאה בספר בראשית ועד המאבק הפוליטי על הנהגת שעון הקיץ בימינו.

בהרצאה נסקרה התפתחות ספירת הזמנים הגלובלית מלוח השנה האטי באתונה הקלאסית, הלוח הרומי הקדום והלוח היוליאני (שקבע יוליוס קיסר), הלוח הגרגוריאני שהנהיג האפיפיור גרגוריוס ה-13 ב-1582, לוח השנה של המהפכה הצרפתית, שעון גריניץ' ואצטגניני האסלאם.

המוטיב המרכזי בהרצאה נסב על מאבקי הכוח שעמדו מאחורי העימותים ההלכתיים הנוקבים בסוגיות קביעת המועדים והחגים בתולדות ישראל.

בתקופת ההתנחלות התוודעו שבטי ישראל ללוח החקלאי שנהג בארץ כנען ("לוח גזר"), ובתנ"ך נקראו חודשי השנה בציונים סודרים (לפי מספור כרונולוגי) ובשמות קדומים שמהם מוכרים כעת רק ארבעה – חודש האביב (ניסן), זיו (אייר), איתנים (תשרי) ובול (מרחשוון). במקרא נקבע ראש חודש ניסן כמועד מניין השנים, וראש החודש השביעי (תשרי) נקבע כ"יום זיכרון תרועה" או "יום תרועה".

השינוי חל בימי הבית השני עם אימוץ לוח השנה הבבלי בתקופת שיבת ציון והנהגת המטבע ההלניסטי כהילך חוקי במחזור הכספים בארץ ישראל (במאה הראשונה לפנה"ס, כנראה).

המקורות המהימנים לחקר סוגיית קביעת המועדות על תהפוכותיהם והתפתחותיהם מצויים במשנה ובתלמוד, ואלה נסקרו לרבות מנהגי החג בעת העתיקה (תקיעת השופרות, התפילות, הדלקת המשואות) ובעת החדשה (עד מסכת ראש השנה בתנועה הקיבוצית הציונית).